

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування
Рівненський відділ Українського географічного товариства
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

ТУРИЗМ, РЕКРЕАЦІЯ, ГЕОГРАФІЯ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
Рівненського відділу Українського географічного товариства
і кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Національного університету водного господарства
та природокористування

Рівне – 2026

УДК 338.48:640.4(063)

Туризм, рекреація, географія та готельно-ресторанна справа в контексті сталого розвитку : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, 9–10 квітня 2026 р.) / редкол.: проф. Мошинський В. С. (голов. ред.), Савіна Н. Б., Коротун С. І. та ін. [Електронне видання]. – Рівне : НУВГП, 2026. – 273 с.

ISBN 978-966-327-689-2

Редакційна колегія:

Головний редактор:

Мошинський В. С., д.с.-г.н., проф., ректор НУВГП (м. Рівне);

Співголови редакційної колегії:

Савіна Н. Б., д.е.н., проф., проректор НУВГП (м. Рівне);

Коротун С. І., к.геогр.н., доцент, зав. кафедри ТГРС НУВГП, Голова Рівненського відділу УГТ (м. Рівне).

Заступник головного редактора:

Конарівська О.Б., к.е.н., доцент, член Рівненського відділу УГТ (НУВГП, м. Рівне).

Редакційна колегія:

Джинджоян В. В., д.е.н., проф. (ДГУ, м. Дніпро);

Калько А. Д., д.геогр.н., проф., член Президії Рівненського відділу УГТ (НУВГП, м. Рівне);

Коротун О. П., к.е.н., доцент, член Рівненського відділу УГТ (НУВГП, м. Рівне);

Мартинюк В. О., к.геогр.н., доцент, член Президії Рівненського відділу УГТ (РДГУ, м. Рівне);

Прищепа А. М., д.с.-г.н., проф. (НУВГП, м. Рівне);

Скорина Т. М., к.е.н., член Рівненського відділу УГТ (НУВГП, м. Рівне);

Опанашук Ю. Я., к.е.н., доцент, Голова готельних об'єднань та готелів міст України (м. Київ);

Ставська Ю. В. к.е.н., доцент (ВНАУ, м. Вінниця);

Яроменко О. В., к.геогр.н., доцент, член Президії Рівненського відділу УГТ (МЕГУ, м. Рівне).

Секретар:

Яковишина М. С., старший викладач, член Рівненського відділу УГТ (НУВГП, м. Рівне).

Рецензенти:

Ільїн Л. В., д.геогр.н., проф. (ВНУ, м. Луцьк);

Клименко М. О., д.с.-г.н., проф. (НУВГП, м. Рівне);

Тарасюк Г. М., д.е.н., проф. (ДУЖП, м. Житомир).

Рекомендовано Вченою Радою

Національного університету водного господарства та природокористування.

Протокол № 5 від 29.05.2026 р.

Автори опублікованих матеріалів відповідають за точність наведених фактів, цитат, власних імені, статистичних матеріалів та інших відомостей.

ISBN 978-966-327-689-2

© Колектив авторів, 2026

© Національний університет водного господарства та природокористування, 2026

poverty ratio. *Humanities and Social Sciences Communications*. 2024. Vol. 11. Art. 1386. URL: <https://www.nature.com/articles/s41599-024-03912-7> (дата звернення: 03.04.2026).

УДК 338.15: 338.22(447.84)

Мариняк Я. О., к. геогр.н., доцент,

Стецько Н. П., к. геогр.н., доцент,

Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

РАЦІОНАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Обґрунтовано важливість глобальних цілей сталого розвитку для розвитку екотуризму у територіальних громадах. Проаналізовано основні підходи Міжнародних організацій, щодо розуміння екотуризму через глобальні цілі сталого розвитку територіальних громад. Висвітлено вибрані тенденції екотуризму в європейському туризмі. З'ясовано визначальні чинники екотуризму, які відрізняють його від інших форм туризму. Розкрито відмінності між традиційними та новими підходами до управління туризму через призму концепції сталого розвитку. Розроблено систему чинників розвитку екотуризму та наявних передумов його розвитку у територіальних громадах у моделі сталого розвитку.

Ключові слова: екотуризм, глобальні цілі сталого розвитку, територіальна громада.

The importance of global sustainable development goals for the development of ecotourism in territorial communities is substantiated. The main approaches of international organizations to understanding ecotourism through the global goals of sustainable development of territorial communities are analyzed. Selected trends of ecotourism in European tourism are highlighted. The determining factors of ecotourism that distinguish it from other forms of tourism are clarified. The differences between traditional and new approaches to tourism management are revealed through the prism of the concept of sustainable development. A system of factors of ecotourism development and existing prerequisites for its development in territorial communities in the sustainable development model is developed.

Keywords: ecotourism, global sustainable development goals, territorial community.

У контексті децентралізації в Україні значно зросла роль територіальних громад у розробці та реалізації власної політики у сфері туризму, що надає нові можливості для місцевого самоврядування у

залученні внутрішніх і зовнішніх туристів. Рациональне природокористування в територіальних громадах – це використання ресурсів, яке забезпечує сталий економічний розвиток, еколого-економічну збалансованість та відтворення природних умов. Воно передбачає економну експлуатацію, очищення викидів, збереження екосистем та впровадження «зеленої» економіки для забезпечення довгострокового потенціалу громад [1–3].

Територіальні громади є об'єктом вивчення туризму. В умовах новітньої адміністративно-територіальної реформи відбувається перерозподіл повноважень на місцевий рівень. Власне на цьому рівні відбувається безпосередня взаємодія між туристом та місцевим населенням. В основі розвитку туризму у територіальних громадах покладено такі основні функції:

- інвентаризація та паспортизація туристичних ресурсів;
- розробка стратегій та програм розвитку туризму;
- залучення інвестицій;
- організація культурно-мистецьких та спортивних подій;
- підтримка малого та середнього підприємництва;
- встановлення партнерства із національними та міжнародними організаціями, іншими громадами, туристичним бізнесом;
- маркетинг території та брендинг;
- цифровізація управління туризмом;
- створення вебсайтів, мобільних застосунків, інтерактивних карт, систем онлайн-бронювання;
- впровадження стандартів якості туристичних послуг.

Основна увага належить переосмисленню концептуальних підходів до розвитку територій, які традиційно спеціалізуються на експлуатації ресурсної парадигми. Подальше функціонування таких громад можливе лише за умови переходу від моделі «ресурсної парадигми» до моделі «резильєнтності» (стійкості) туристичних соціально-екологічних систем. Формування репрезентативного кейсу для розробки стратегій повоєнного відновлення територіальних громад повинен враховувати кращі європейські практики впровадження моделі.

Рада Європи та Європейська комісія з туризму (European Tourism Commission – ETC) звертають увагу на зміни в поведінці та менталітеті сучасних туристів, які проявляються насамперед у підвищенні їх екологічної свідомості та вимог до якості послуг, а також до привабливого природного та незабрудненого середовища в місці подорожі (табл. 1). За оцінками, понад третина європейських туристів хоче використати період відпочинку для ознайомлення з регіонами,

цінними з точки зору природи та культури, або активно проводити час у сільській місцевості поблизу заповідних територій, шукає духовних переживань та автентичності, зустрічей з місцевою культурою, можливості познайомитися з традиціями та регіональною кухнею.

Екотуризм, пов'язаний з подібними формами господарювання, такими як стале сільське господарство та переробка, ремесла та інші форми сталого туризму, адаптовані до умов регіону, може бути важливим стимулом розвитку сільських територій, найбільшим капіталом яких є природа, ландшафт та регіональна спадщина [5–6].

Гене́за екотуризму тісно пов'язана з поняттям сталого туризму, яке просувається на глобальному рівні Всесвітньою організацією туризму (UNWTO) та низкою інших організацій і урядових та громадських установ по всьому світу. Концепція сталого туризму безпосередньо пов'язана з ідеєю сталого розвитку, яка знайшла своє відображення у документах органів влади України (сталий розвиток – це розвиток, який задовольняє потреби сучасних мешканців Землі і водночас забезпечує майбутнім поколінням можливість реалізувати свої власні потреби). У всіх сферах економіки він відбувається у гармонії з природним та соціально-культурним середовищем. У 2015 році Організація Об'єднаних Націй прийняла Порядок денний на період до 2030 року, в якому визначено 17 цілей сталого розвитку, які є визначальними напрямками зростання також у глобальному та місцевому туризмі. Основою концепції сталого туризму є досягнення гармонії між потребами туристів, довкіллям та місцевими громадами.

Таблиця

Вибрані тенденції в європейському туризмі*

Тенденції	Наслідки
Здоров'я	Зі зростанням обізнаності про здоров'я зростає популярність активних форм відпочинку на лоні природи
Екологічна обізнаність та освіта	Зростання середнього рівня освіти зумовлює попит на спеціалізовані туристичні пропозиції з більшою освітньою та пізнавальною цінністю, пов'язані з мистецтвом, культурою, історією та природою
Сталий розвиток	Зростання екологічної свідомості збільшує інтерес до регіонів, в яких важливу роль відіграє охорона природи та підтримка місцевих громад. Втрачають привабливість місця, в які надмірно інвестувала туристична індустрія, особливо регіони, природний ландшафт яких був зруйнований туристичною інфраструктурою. Свідомі, відповідальні туристи шукають місцеві продукти та послуги, хочуть підтримувати місцеві громади
Враження	Зростає кількість туристів із вишуканими потребами, які в місці подорожі шукають автентичності, особистих вражень та емоцій. Все більшою популярністю користуються подорожі з дітьми та багатопокілінні подорожі (бабусі, дідуся, батьки та онуки)

Стиль життя	Зі зміною стилю життя зростає попит на нові спеціалізовані продукти, орієнтовані на різноманітні хобі та індивідуальні інтереси туристів, а також бажання досягти чогось нового. Зростає інтерес до кулінарного туризму. Новою тенденцією є також поєднання ділових поїздок з відвідуванням та відкриттям нових місць
-------------	---

Джерело: Складено авторами за [8–10].

Екотуризм, як найбільш екологічна форма туризму, є основою концепції сталого туризму. Він був визначений багатьма міжнародними організаціями та установами, такими як: Всесвітня туристична організація, Організації Об'єднаних Націй, Програма ООН з навколишнього середовища (United Nations Environment Programme – UNEP), Міжнародний союз охорони природи (International Union for Conservation of Nature – IUCN), Міжнародне товариство екотуризму (The International Ecotourism Society – TIES), Глобальна мережа екотуризму (Global Ecotourism Network – GEN), Всесвітній фонд охорони природи (World Wildlife Fund – WWF) та багато інших. Одне з перших визначень, розроблених TIES, описує екотуризм як свідому подорож до регіонів, цінних з точки зору природи та культури, яка, з одного боку, допомагає захищати навколишнє середовище, а з іншого – підтримує добробут місцевих громад.

Екотуризм як складової розвитку туризму у територіальних громадах належить пріоритетне значення. Екотуризм та пов'язані з ним форми сталого туризму в Україні наразі організовуються переважно знизу, з ініціативи окремих органів місцевого самоврядування, місцевих громадських груп, регіональних неурядових організацій або підприємств, що дбають про екологію. На карті країни з'являються окремі «проєкологічні» громади та регіони, які зрозуміли, що лише незабруднене довкілля може привабити туристів у довгостроковій перспективі та спонукати їх знову відвідати регіон. Вони інвестують у поліпшення якості води та повітря, вирішують проблеми зі складуванням відходів, створюють туристичні маршрути, адаптують існуючі непридатні та занедбані об'єкти під туристичну інфраструктуру, просувають сталий транспорт, садять дерева, створюють зелені громадські простори, включають сталий туризм, екотуризм та агротуризм до місцевих стратегій розвитку, нарешті, залучають фінансові кошти на місцеві ініціативи та створення зеленої інфраструктури.

Особливий акцент зроблено на використанні потенціалу територіальних громад як бази для створення туристичного кластеру. Таким чином, Туристичний потенціал громади – це не просто перелік

наєвих ресурсів (природних, історичних, культурних), а комплексна, динамічна категорія. До його складу входять:

- 1) Природні ресурси;
- 2) Культурно-історичні ресурси;
- 3) Інфраструктурні ресурси;
- 4) Соціальний та людський капітал;
- 5) Інституційна спроможність та управлінський потенціал [4; 7].

У сільських територіальних громадах створені значні можливості для розвитку агротуризму, сільського зеленого туризму та екологічного туризму.

Перспективи використання природно-рекреаційних ресурсів для туризму. Природний потенціал громади може бути реалізований через:

- 1) Створення еколого-освітніх стежок. Розробка маркованих маршрутів з інформаційними стендами про флору, фауну та геологічні особливості, орієнтованих на школярів, студентів та екотуристів.

- 2) Розвиток агротуризму. Інтеграція довкілля з сільськогосподарською діяльністю (фермерські господарства, пасіки).

- 3) Організацію пікнікових та наметових місць відпочинку.

- 4) Брендуння природних пам'яток. Включення природних пам'яток у туристичний бренд громади.

Місце туризму у загальній стратегії розвитку територіальних громад проявляється через:

1. Соціальний вплив:

- 1) Збереження та відродження культурної спадщини та традицій;
- 2) Підвищення зайнятості та залучення молоді;
- 3) Підвищення якості життя місцевого населення;
- 4) Формування позитивного іміджу та самоідентифікації громади.

2. Екологічний вплив:

- 1) Стимулювання збереження природних ресурсів: Туристична привабливість природних об'єктів (заказників, річок, лісів) створює економічні стимули для їхнього збереження та сталого управління. Громада стає зацікавленою у підтримці чистоти, біорізноманіття та природної краси, оскільки це є основою для екологічного та зеленого туризму. Це може призвести до створення екологічних стежок, розвитку екоосвітніх програм, посилення контролю за дотриманням природоохоронного законодавства.

- 2) Розвиток екологічної свідомості: Залучення туристів до природоохоронних заходів, а також проведення просвітницької роботи серед місцевого населення щодо важливості збереження довкілля.

3. Просторовий та інфраструктурний вплив:

- 1) Покращення транспортної доступності.
- 2) Розвиток сучасної туристичної інфраструктури.

Включення туризму до стратегічних документів громади є основою системного розвитку, що передбачає:

- 1) Розвиток рекреаційної інфраструктури (місця відпочинку, кемпінги, еко-маршрути).
- 2) Проведення туристичних заходів і фестивалів.
- 3) Туризм як інструмент підвищення інвестиційної привабливості.

Отже, туризм виступає як сектор економіки, що створює сприятливий мультиплікативний ефект, підвищуючи загальну інвестиційну привабливість територіальних громад та стимулюючи розвиток національної економіки.

Міжнародна співпраця як частина туристичної стратегії є невід'ємною частиною успішної стратегії розвитку туризму, особливо для територіальних громад.

Напрямки міжнародної співпраці: 1) Побратимські зв'язки та партнерські угоди. 2) Участь у проєктах транскордонного співробітництва.

Європейський Інструмент Сусідства (European Neighbourhood Instrument – ENI): Ця програма є однією з ключових для фінансування проєктів транскордонного співробітництва між країнами ЄС та їхніми сусідами.

Нині досить популярними у науковому обігу інструментарій Європейської системи індикаторів туризму (ETIS) та принципи «Smart Tourism», які дозволяють цифровізувати управління дестинацією та підвищити її конкурентність. Отже, інституційна спроможність громади – здатність до створення публічно-приватних партнерств та залучення соціальних партнерів до процесів прийняття рішень.

Антропогенний вплив не має перевищувати ресурсний потенціал регіону. Збереження екосистем та цілісності ландшафтних комплексів при господарюванні. «Нульовий рівень» вичерпання та пошук способів споживання, що не ведуть до незворотного вичерпання ресурсів. Роль у розвитку територіальних громад у еколого-економічному плануванні передбачає інтегрувати екологічні пріоритети у стратегії розвитку та просторове планування.

Підвищення ефективності та раціональне використання локальних природних ресурсів (земельних, водних) для зростання соціально-гуманістичного потенціалу громади. Перехід до «зеленої» економіки шляхом впровадження екологізації виробництва, енергоефективності, відновлюваних джерел енергії. Управління

відходами передбачає очищення викидів та мінімізація відходів, що є обов'язковим елементом.

Проблемними є основні складнощі пов'язані з недоліками у нормативному регулюванні та управлінні сталим розвитком на місцевому рівні, що вимагає вдосконалення управлінських підходів.

Список використаної літератури: 1. Заставецька Л., Мариняк Я., Стецько Н. Розвиток рекреаційного природокористування в Тернопільському районі. *Географічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк : Гельветика, 2025. № 5 (5). С. 123–134. DOI: <https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2025.5.12> 2. Ільїна М. В., Шпильова Ю. Б. Методологічні засади класифікації територій за показниками рекреаційного природокористування. *Український географічний журнал*. 2021. № 3. С. 54–62. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2021.03.054> 3. Куць С. О., Мариняк Я. О. Оцінка якості цільової програми розвитку туристичного сектору Підволицької селищної територіальної громади (Тернопільська область). *Географія і туризм* : матеріали VIII Всеукраїнської наук.-практ. Інтернет-конференції Харківського національного педагогічного університету імені Г. Сковороди (12 березня 2025 р., м. Харків) / за ред. Лоцмана П. І. Харків : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2025. С. 492–497. 4. Мариняк Я.О. Місце туризму у стратегії розвитку територій. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Географія*. Тернопіль : ТДПУ, 2003. № 2. С. 117–122. 5. Мариняк Я.О. Екологічний туризм в Україні: стан та перспективи розвитку. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Географія*. Тернопіль : ТНПУ, 2004. № 2. С. 244–247. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/25669> (дата звернення: 05.04.2026). 6. Стецько Н. П. Еколого-географічні аспекти рекреаційної діяльності в межах Тернопільської області. *Наукові записки. Сер. Географія*. Тернопіль : пед. ун-ту, 2000. № 1. С. 103–105. 7. Стецько Н. П. Використання природних ресурсів Тернопільської області у лікувальних цілях як об'єкт дослідження медично-рекреаційного природокористування. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Сер. Географія*. Тернопіль : Тайп, 2010. Вип. 1 (27). С. 138–144. 8. Council of Europe, 1997. Tourism and Environment, Strasbourg. 9. United Nations, 2015. Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. 10. World Tourism Organization (UNWTO), 2017. International Year of Sustainable Tourism for Development Resolution.

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ, МАРКЕТИНГОВІ ТА УПРАВЛІНСЬКІ ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ У СФЕРІ ТУРИЗМУ І ГОСТИННОСТІ

Конарівська О. Б., Карашевич Я. О. Роль зони рецепції у підвищенні якості обслуговування гостей готелю	192
Конарівська О. Б., Кузнецов Ю. О. Особливості організації виробничо-торгівельної діяльності підприємства ресторанного господарства на прикладі ресторану «Лаймон», м. Рівне	198
Мацука В. М., Стейкхолдер-орієнтований підхід до управління сталим розвитком туризму на засадах соціальної відповідальності	204
Прилуцький А. М., Наумова О. В. Управління персоналом у туристичній сфері: виклики, тенденції та інструменти ефективності	208

ЕКОЛОГІЯ, РАЦІОНАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ І КЛІМАТИЧНА СТІЙКІСТЬ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Коротун О. П., Карпук Д. І. Впровадження концепції «зеленого готелю» як інструмент підвищення конкурентоспроможності готельних підприємств	214
Остапчук С. М., Гавкер С. Р. Картографічне моделювання викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря на території Миколаївської області	216
Сировець С. Ю. Раціональне природокористування у контексті сталого розвитку країн Африки	219
Мариняк Я. О., Стецько Н. П. Раціональне природокористування у контексті сталого розвитку туризму у територіальних громадах	223
Flinta Pavlo, Lytsar Oleg Retrospective geographical analysis of forest land use in Kremenets District (Ternopil Region, Ukraine)	230